

Zhitomir region), chocolate (in Simferopol, Vinnytsia, Lviv, Trostyanets), marmalade in Sevastopol, liquer in village Botar, Vynohradiv district of the Transcarpathian region.

"Sweet" museum is an interesting resource for tourism and areas where they are located. These visits can be included in the organization and conducting of tasting and educational tours as objects which enhance the attractiveness of areas.

Keywords: museum, infrastructure, tourism, educational resources, "sweet" museums.

Надійшла 25.04.2017р.

УДК 911.9 (477)

Олександр КОРОЛЬ

РЕГІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

У статті досліджені регіональні особливості розвитку туризму в Чернівецькій області, виявленні, нанесені на картосхему та описані основні туристичні регіони краю, а також проведена їхня рекреаційно-функціональна оцінка. Зокрема, виділені три основних регіони розвитку туризму із різною спеціалізацією: Чернівецький туристичний район, який включає туристичний вузол «Чернівці» та зону замиської рекреації; розташований у гірській частині Чернівецької області туристичний район «Буковинські Карпати»; туристична зона «Дністровський каньйон» із туристичним центром «Хотин».

Ключові слова: туризм, рекреація, регіональний аналіз, територіальні таксономічні одиниці, район, вузол, центр, зона, Чернівці, Буковинські Карпати, Дністровський каньйон, Хотин, Біла Криниця.

Актуальність дослідження. Туристична галузь є важливим чинником стабільного й динамічного збільшення надходжень до бюджету, істотного позитивного впливу на стан справ у багатьох галузях економіки (транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство тощо). Туризм сприяє підвищенню зайнятості населення, розвитку ринкових відносин, міжнародному співробітництву, залученню громадян до пізнання багатой природної та історико-культурної спадщини краю, збереженню екологічної рівноваги.

Виходячи з цього, видається важливим дослідити розвиток туризму в Чернівецькій області, зокрема її туристичних регіонів, адже край має сприятливі умови для багатьох видів туристично-рекреаційної діяльності, які відзначають своєю строкатістю.

Метою публікації є дослідження регіональних особливостей розвитку туризму в Чернівецькій області, виявлення та опис основних територіальних таксономічних одиниць, а також бальна рекреаційно-функціональна оцінка туристичних регіонів.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Туризм постійно знаходиться в центрі уваги економіко-географічної науки. Найбільш системно проблеми розвитку туризму розглядаються в економіко-географічному аспекті, який передбачає дослідження поняття, структури, особливостей, територіальної локалізації туристичних ресурсів (М.В. Багров, Ю.А. Веденій, О.В. Гідбут, М.Г. Ігнатенко, В.С. Преображенський, В.П. Руденко, І.Т. Твердохлебов); особливостей розвитку територіально-рекреаційних систем (комплексів) (М.І. Долішній, В.К. Євдокименко, Л.М. Корецький, І.В. Смалъ, Н.Ю. Недашківська,

М.С. Нудельман, М.Ф. Пістун, Д.М. Стеченко, О.І. Шаблій); туристичної місткості та природно-туристичного потенціалу території (М.І. Долішній, М.Г. Ігнатенко, В.П. Руденко, М.П. Крачило, С.А. Генсірук, М.С. Нижник, Ю.М. Лобанов, І.Д. Родічкін, Є.А. Котляров).

Виклад основного матеріалу. Чернівецька область знаходиться на південному заході України і розташована в трьох природно-географічних зонах: лісостеповій, яка займає Прутсько-Дністровське межиріччя, передгірській, розташованій між Карпатами та рікою Прут, і гірській, яка охоплює Буковинські Карпати. Територією області протікає 75 річок довжиною понад 10 км. Найбільші з-поміж них: Дністер з довжиною на території області 272 км, Прут – 128 км, Сірет – 113 км. 56% території області займають рівнини, на височини (300–500 м) припадає 26%, а на гори – 18% території. Лісистість області складає майже 30%.

Помірно континентальний, м'який, вологий клімат з вираженими сезонами, з середньою кількістю днів у зимовий період із сніговим покривом від 80 (у рівнинній частині) до 120 (в горах) в поєднанні з гірськими ландшафтами Буковинських Карпат сприяє розвитку зимових видів відпочинку. Регіон характеризується значною кількістю сонячної радіації та достатніми температурами повітря і води в літній період, що в поєднанні з річкою Дністер та Дністровським водосховищем створює сприятливі умови для літніх видів відпочинку [5].

На теренах області налічується 330 об'єктів різних категорій природно-заповідного фонду, які займають більше 10,5% території. За цим показником край входить до чільної

п'ятірки найзаповітніших областей України. Це створює сприятливі умови для розвитку екологічного туризму.

Багата історія краю знайшла своє відображення в численних пам'ятках історії та культури, культових спорудах, серед яких пам'ятки археології доби мезоліту – печери з наскельними малюнками, тисячолітній Хотин з унікальним фортифікаційним комплексом, а також пам'ятка ЮНЕСКО – колишня Резиденція буковинських митрополитів у Чернівцях. В цілому в області нараховується 112 об'єктів архітектури й містобудування, які внесені до переліку загальнонаціональної спадщини та понад 800 місцевого значення. Багато з них можуть бути використані в пізнавальному туризмі [1].

Таке природне розмаїття та історико-культурна спадщина дозволяють виділити в межах Чернівецької області кілька територіально-таксономічних одиниць із різною туристично-рекреаційною спеціалізацією (див. табл. 1, рис. 1):

– Чернівецький туристичний район, який включає туристичний вузол «Чернівці» та зону заміської рекреації, що поширюється на прилеглі території сусідніх адміністративних районів;

– Туристичний район «Буковинські Карпати» розташований в межах гірської частини Чернівецької області, що охоплює всю територію Путильського та гірські частини Вижицького і Сторожинецького адміністративних районів;

– Туристична зона «Дністровський каньйон», що простягнулася каньйоноподібною долиною річки Дністер в межах Заставнівського, Хотинського, Кельменецького та Сокирянського адміністративних районів. Включає туристичний центр «Хотин».

– туристичні пункти, що можуть бути використані для рекреації чи включені до екскурсійних маршрутів.

Таблиця 1

Рекреаційно-функціональна оцінка туристичних регіонів Чернівецької області, за бальною шкалою (max – 10 б.)*

Види туристсько-рекреаційної діяльності	Територіальні таксономічні одиниці			
	Чернівецький турист. район		Туристичний район «Буковинські Карпати»	Туристична зона «Дністровський каньйон»
	Турист. вузол «Чернівці»	Зона заміської рекреації		
Купально-пляжна	2	4	2	8
Прогулянково-споглядальна	5	5	9	6
Екскурсійно-пізнавальна	10	3	6	9
Природознавчо-екологічна	4	4	8	6
Пізнавально-етнографічна	4		8	3
Бальнеологічна			5	
Гірськолижна		5	7	
Скелелазіння			8	4
Спелеологічна			2	6
Спортивна пішохідна			7	5
Сплав по річках у т.ч. по гірських			8	6
Рибальство та мисливство		4	6	7
Водно-технічна				6

* – власна оцінка в співстворстві з Ж.І. Бучко, станом на 2015 р.

Чернівецький туристичний район.

Чернівецький туристичний район включає туристичний вузол «Чернівці» та зону заміської рекреації, що поширюється на прилеглі території сусідніх адміністративних районів в радіусі 18 км від центру міста. Район має дві виражені спеціалізації: Чернівці є провідним в

Україні центром пізнавального туризму, а зона заміської рекреації спеціалізується на активному відпочинку на лоні природи (прогулянково-споглядальна, купально-пляжна та гірськолижна рекреація, різноманітні розваги та ін.) [3].

Туристичний вузол «Чернівці» охоплює територію столиці Буковини. Місто розташо-

ване на пагорбах долини річки Прут на межі Прут-Дністровського межиріччя та Передкарпатського передгір'я. Завдяки цьому лівобережна частина Чернівців належить до Східноєвропейської рівнинної країни, а основна частина обласного центру з правого берега Прута – до Карпатської гірсько-складчастої країни.

Місто має фокусне положення в регіоні, а тому слугує транспортним вузлом і відправ-

ною точкою у замських екскурсіях по Чернівецькій області. Туристичний потенціал міста зумовлений насамперед наявністю великої кількості пам'яток містобудування різних архітектурних стилів (класицизм, запізнілий класицизм, неоренесанс, необароко, віденська сецесія, ар-деко та конструктивізм) і багатомісцем культурною спадщиною.

Чернівецька область

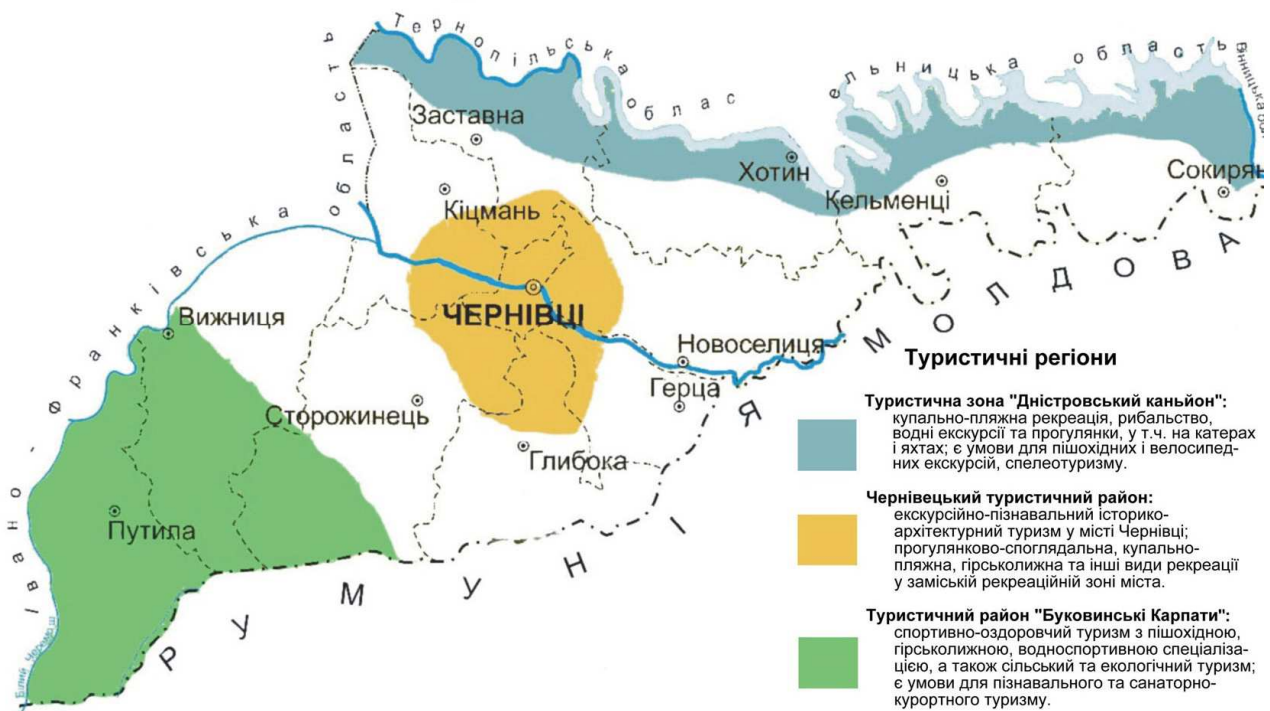

Рис. 1. Туристичні регіони Чернівецької області

Чернівці по праву вважаються архітектурною перлиною України. На державному обліку в історичній частині столиці Буковини знаходиться 706 пам'яток архітектури, 20 з яких загальнонаціонального значення та одна пам'ятка ЮНЕСКО. Історична забудова старого міста – це цілісний, майже недоторканий ансамбль XIX – початку XX століть, що сформувався в Австро-Угорський період історії Буковини. Центральна частина міста загальною площею 226 га має статус заповідної території. Тут зосереджено більшість пам'яток містобудування: колишня Резиденція митрополитів Буковини; архітектурні ансамблі Театральної та Центральної площ, вулиць О. Кобилянської (яка є пішохідною), І. Франка, Головної та багато інших. Найбільш цінні з-поміж них:

- колишня Резиденція митрополитів Буковини і Далмації (ЮНЕСКО) – архітектурна перлина міста, збудована у 1864-1882 рр., сьогодні тут знаходиться Чернівецький університет;

- музично-драматичний театр ім. О. Кобилянської – творіння віденських архітекторів Фельнера і Гельмера, що з 1905 року прикрашає Театральну площу;
- Вірменська католицька церква, збудована у 1875 році за проектом Йосефа Главки, нині органний зал Чернівецької обласної філармонії;
- міська ратуша, яка з 1847 року височіє на Центральній площі й відтоді незмінно є резиденцією міського самоврядування;
- будівля художнього музею, збудована у 1901 р. як дирекція ощадних кас, вважається однією з найбільш вишуканих пам'яток модерну;
- Кафедральний собор Святого Духа – головний храм православних Буковини, освячений митрополитом Євгеном Гакманом у 1864 р.;
- дерев'яний храм Святого Миколая, збудований у 1607 році, є найстарішою пам'яткою архітектури Чернівців.

Місто має багату культурну спадщину. Впродовж віків Чернівці сформувались як багатонаціональне місто з толерантною атмосферою, яке стало колыскою митців різних культур. Літературна творчість Буковини представлена багатьма іменами. Найвідоміші з-поміж них: Ольга Кобилянська, Юрій Федькович – класики української літератури; Михайл Емінеску – видатний румунський поет; Роза Ауслендер і Пауль Целан – німецькомовні єврейські поети. Творчість Пауля Целана увійшла до скарбниці світової літератури. Більшість з них народились у Чернівцях, тут отримали освіту й сформувались як творчі особистості. На весь світ відомий тенор Йозеф Шмідт – «німецький Карузо» з Буковини, який розпочинав кар'єру співака у дитячому хорі Чернівецького Темпля. В Чернівцях жив і творив відомий український композитор Володимир Івасюк – автор легендарної «Червоної рути».

У Чернівцях є кілька музеїв:

– Чернівецький краєзнавчий музей – найбільше зібрання матеріалів і артефактів природи, історії та культури Північної Буковини: колекція стародруків з унікальною Острозькою Біблією, друкованою Іваном Федоровим у 1581 р.; археологічна колекція, що нараховує понад 12 тисяч музейних предметів. Гордістю музею є колекція творів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, основу якої складають ікони XVI–XVIII ст., роботи видатних буковинських митців. Природнича збірка налічує майже 10 тисяч натуральних зразків;

– Чернівецький художній музей. Загальна кількість експонатів музею перевищує 8400. Тут створено колекцію унікальних буковинських народних образів та ікон на склі XIX–XX ст., буковинських народних килимів XIX–XX ст., буковинських і гуцульських писанок. В експозиції живопису художнього музею представлені загалом рідкісні полотна, які належать пензлям знаних буковинських малярів, що працювали переважно в класичній манері;

– Чернівецький обласний музей народної архітектури та побуту являє собою архітектурно-ландшафтний комплекс, який складається з пам'яток народної архітектури кінця XVIII – першої половини XX ст. Просто неба відтворене стародавнє буковинське село, де можна ознайомитися з народною архітектурою та побутом буковинців різних районів та етнографічних груп;

– Літературно-меморіальний музей Ольги Кобилянської;

– Літературно-меморіальний музей Юрія Федьковича;

– Меморіальний музей В. Івасюка та ін.

Багатий туристичний потенціал Чернівців зумовив значний розвиток туристичної індустрії. У місті на кінець 2015 року функціонувало понад 20 готелів, з них – 4 «великих» на 1171 ліжко-місце. Провідними закладами розміщення в Чернівцях є «великі» готелі «Черемош», «Буковина», «Турист» і «Київ». На них припадає більше половини від загального номерного фонду готелів Чернівців. Останніми роками в Чернівцях зростає кількість місць в закладах розміщення як за рахунок відкриття нових, насамперед «малих» приватних готелів і апартаментів, так і за рахунок реконструкції вже існуючих «великих» готелів. Середньорічна завантаженість готелів міста складає 30–40%. Хоча готельна мережа Чернівців за кількістю ліжко-місць задовольняє потреби гостей міста, в більшості готелів рівень обслуговування та пропоновані послуги не відповідають прийнятним в Європі стандартам.

Отже, пізнавальний туризм у Чернівцях має усі передумови для свого розвитку. Крім того місто може використовуватись як база для здійснення замських автобусних екскурсій по теренах Чернівецької області. У цьому випадку пізнавальні туристи здійснюють одноденні (в окремих випадках дводенні) виїзди автобусним транспортом із використанням існуючої мережі автошляхів до замських екскурсійних об'єктів, розміщуються у готелях м. Чернівці харчуються у ресторанах при готелях або тих, що знаходяться на маршрутах екскурсій. Тобто, розвиток пізнавального туризму можливий без значних капіталовкладень із використанням існуючої матеріально-технічної бази та потребує лише організаційних і маркетингових заходів.

Зона замської рекреації Чернівецького туристичного району поширюється на прилеглі території сусідніх з обласним центром адміністративних районів в радіусі 18 км від центру Чернівців. Вона розташована на залісених південних схилах Хотинської височини з найвищою для рівнинної частини України точкою – 515 м на горі Берда, в долині річки Прут і на Чернівецькій височині з вкритою лісом горою Цецино (537 м). У ближньому і далекому сусідстві аж до с. Кам'яна здійснюються на понад 500 м над рівнем моря інші височини. У межах замської зони рекреації частково розташований Чернівецький регіональний ландшафтний парк.

Зона замської рекреації розрахована на відпочинок і оздоровлення насамперед чернівчан. Проте її досить розвинута матеріально-технічна база може бути використана й для ту-

ризму. Однак її рекреаційні ресурси (передгір'я, лісові масиви та озера) недостатньо привабливі для туристів. Тому замиська рекреаційна зона не може самостійно здійснювати туристичну діяльність. В обслуговуванні туристів вона цілком і повністю «зав'язана» на обласному центрі. Наприклад, організація активного дозвілля для туристів, які відвідують Чернівці з екскурсійної програмою, або їх розміщення.

Готельно-ресторанні та рекреаційні комплекси зони замиської рекреації знаходяться у мальовничих місцевостях у безпосередній близькості до обласного центру та неподалік від основних автошляхів. Найбільшим серед них є туристично-оздоровчий комплекс «Сонячна долина» в с. Бояни. Тут активний відпочинок на лоні природи (два стави у лісовому масиві поміж пагорбів) поєднуються з гірськолижним відпочинком та різноманітними розвагами. У с. Кам'яна на межі лісу біля озера розташований найбільший водно-рекреаційний комплекс «Аква-плюс», де знаходиться один із двох офіційних пляжів Чернівців (другий знаходиться на річці Прут у межах міста). Замиські готельно-ресторанні рекреаційні комплекси також представлені спортивно-оздоровчим комплексом «Щецино», що знаходиться на однойменній горі на околиці Чернівців, готельно-ресторанним комплексом «Під липами» у с. Шипинці, ресторанно-відпочинковим комплексом «Смерекова хата» у с. Валя Кузьмина та ін.

Туристичний район «Буковинські Карпати».

Сюди входить вся територія Путильського та гірські частини Вижницького і Сторожинецького адміністративних районів. Цікавими для туристів є місто Вижниця, с.м.т. Путила, с.м.т. Берегомет та ін. Привабливі з точки зору туристсько-рекреаційного освоєння внутрішнє Путильське низькогір'я, перевали Німчич і Шурдин та ін. Район має виражену спортивно-оздоровчу спеціалізацію з пішохідним, гірськолижним і водними видами спортивної рекреації, а також розвинутий сільський зелений і екологічний туризм. Тут є умови для розвитку санаторно-курортного та пізнавального туризму [3].

Головними чинниками розвитку туризму й рекреації є природні передумови. Район являє собою вкриту лісом гірську систему, яка знаходиться на південному заході області і простягається майже паралельними хребтами з північного заходу на південний схід. Пересічні висоти тут сягають 900 м, а максимальна – 1574 м (гора Яровиця). Гірський рельєф у поєднанні зі сприятливими кліматичними умо-

вами створює передумови для розвитку як літніх, так і зимових видів активного відпочинку: пішохідного, гірськолижного; для альпінізму придатні скельні утворення Буковинських Карпат, як то скеля «Соколине око» та ін.

До великих річок гірського характеру, що протікає районом, належить Черемош. Глибокі долини, звивистість русел, швидка течія, нестійкий водний режим, наявність бистрин і перекатів надають особливу своєрідність гірським річкам і створюють широкі можливості для організації маршрутів водноспортивного та екстремального туризму, насамперед для сплаву на каяках і каное.

До цікавих природних об'єктів, придатних для природознавчих екскурсій, належать: печера Олекси Довбуша – відважного народного ватажка 30–40 років XVIII ст.; дивовижні скельні утворення Соколине око та Протяте Каміння; річка Смугарів з Буковинськими водоспадами. Там, де хребет Ракова прорізає річка Путила, височіє скеля Кам'яна Багачка, або Заклята скеля, про яку на Путильщині дотепер живе легенда.

В організації екологічного туризму значна роль відводиться національному природному парку «Вижницький», територією якого розроблені маршрути екотуризму. В с.м.т. Берегомет можна відвідати еколого-просвітницький центр та зону стаціонарної рекреації парку. Національний природний парк «Вижницький» був створений у 1995 р. на базі заказників Стебник і Лужки. Він займає площу близько 8000 га. Тут – самісінький центр тисячолітніх лісів, реліктової флори цілої Європи. У парку зростає понад 600 видів рослин, 31 з яких занесено до Червоної Книги, а місцева фауна нараховує 486 видів, 28 з них так само занесено до Червоної Книги. На території парку б'ють численні джерела мінеральних вод.

Привабливими для туристів є етнографічні особливості району, що знаходиться в межах Гуцульщини. Кілька гуцульських фестивалів проходять у Вижниці та Путилі. В с.м.т. Путила щорічно відбуваються традиційні проводи пастухів на полонини. виходу на полонину – «Полонинська ватра». У цей день пастухи збирають отари і відправляються у верхів'я гір, де вони пробудуть до осені. Головним символом свята є величезна ватра, адже цього дня вогонь запалиться на 30 полонинах і буде підтримуватися там аж до завершення літування. Путила є місцем проведення мистецького фестивалю «Шовкова косиця» та фестивалю сиру, в с. Підзахаричі щорічно проводиться фестиваль гумору «Захарецький гарчик».

У Вижниці функціонує музей Вижницько-

го коледжу прикладного мистецтва ім. В. Шкрібляка, створений у 1966 р. Фонди музею нараховують понад 7 тис. оригінальних творів, виготовлених випускниками та викладачами коледжу. Тут виставлені різьба по дереву, ткацтво, одяг та різноманітні вишивки, металева орнаментика, ювелірні прикраси, сучасні декоративно-ужиткові мистецькі вироби, живопис, графіка та ін.

З архітектурних пам'яток району виділяються дерев'яні храми Буковинських Карпат. У с. Селятин зберігся унікальний зразок сакральної дерев'яної архітектури – церква Різдва Пресвятої Богородиці – найстаріший дерев'яний храм у Буковинських Карпатах. Зведена у 30-ті роки XVII ст. без єдиного цвяха, будівля увібрала в себе елементи буковинського так званого «хатнього типу» та гуцульського купольного. На околиці Вижниць у Рівні знаходиться збудована ще у першій половині XIX ст. дерев'яна церква Св. Дмитра. Вона є довершеним зразком гуцульських трикупольних храмів. Слід зауважити, що населенні пункти Буковинських Карпат буквально рясніють дерев'яними храмами, дзвіницями та капличками. Миколаївська церква в Путилі, Успенська церква в Розтоках, Дмитрівська церква в Дихтинці, церква Св. Параскеви в Усть-Путилі, церква Симеона Стовпника в с. Мариничі (усі храми XIX ст.) – лише невелика частина дерев'яної сакральної архітектури Буковини.

З Вижницею пов'язані імена Назарія Яремчука, Василя Зінкевича. В Путилі народився Юрій Федькович, а в с. Розтоки – письменниця Марія Матіос.

Значний природно-рекреаційний потенціал Буковинських Карпат зумовив розвиток туристичної індустрії. У районі знаходиться більше двох десятків готелів і туристичних комплексів – майже порівну у Вижницькому та Путильському адміністративних районах. Тут виділяються три ареали їх зосередження: Вижницько-Підзаричський, який утворився навколо Вижниць та перевалу «Німчич»; Берегометсько-Миговський, де розташований провідний в області гірськолижний комплекс «Мигове»; Путильський, розташований у самісінському центрі Буковинських Карпат – Путильському низькогір'ї. До провідних готельно-туристичних комплексів Буковинських Карпат належать гірськолижні туристичні комплекси «Мигово» і «Німчич», готельно-ресторанний комплекс «Гірський узвіз», гірський готель «Ковчег», садиба «Лекече» та ін.

Цілющий клімат та сприятливі природні чинники використовуються для оздоровлення у пансіонатах з лікуванням «Черемош» у Виж-

ниці і «Зелені пагорби» у Виженці.

Значного розвитку у районі набув сільський зелений туризм. Більше половини садиб Чернівецької області розташовані у Буковинських Карпатах. Тут виділяються два ареали їх зосередження: Черногузько-Розтоцький та Путильський. Найбільше садиб знаходиться у селах, що розташовані неподалік від перевалу «Німчич» – Виженці, Розтоках та ін.

Проаналізувавши туристсько-рекреаційні можливості району можна зробити висновок, що Буковинські Карпати мають значний невикористаний потенціал. Його освоєння гальмується кількома несприятливими чинниками: слабким розвитком туристичної індустрії; незадовільним станом природи через недостатній рівень природоохоронних заходів; слабкий розвиток дорожньої інфраструктури та незадовільний стан доріг; відсутність продуманої маркетингової політики, яка б працювала на район в цілому. Ця проблема потребує удосконалення місцевою владою Програми розвитку туризму у Чернівецькій області, особливо в частині розвитку інфраструктури, інвестиційних проектів і маркетингових заходів.

Туристична зона «Дністровський каньйон».

Дністровська туристсько-рекреаційна зона простягнулася долиною річки Дністер в межах Заставнівського, Хотинського, Кельменецького та Сокирянського адміністративних районів. Основна спеціалізація – купально-пляжна рекреація, рибальство, водні екскурсії та прогулянки, у т.ч. на катерах і яхтах. Є умови для здійснення пішохідних і велосипедних екскурсій, спелеотуризму [3].

Дністер і його долина є унікальною пам'яткою природи, адже у своїй середній течії він перетинає південно-західний схил Подільської височини і утворює надзвичайно мальовничий каньйон зі стрімкими схилами та глибиною врізання від 60 до 130 м. Дністровський каньйон є одним із семи чудес природи України. Тут знаходяться відомі у всьому світі відслонення, так звані стінки, що містять у собі давні скам'янілі рештки флори і фауни, яким близько 500 мільйонів років. Русло річки дуже звивисте, на прямих та випуклих ділянках поворотів утворює зручні для купання пляжі з галькою. Його ширина змінюється у межах 60–200 м, а середні глибини становлять 1,5–2,5 м. Від села Атаки розпочинається зона підпору Дністровського водосховища де швидкість течії значно уповільнюється, а сама річка перетворюється на водосховище. Далі по течії середні глибини зростають до 22 м, а ширина русла збільшується до 800–1000 м. Тут Дністер

утворює два мальовничих меандрових вузли: Перебиківський і Вороновицький. Дністровське водосховище має сприятливі водно-кліматичні умови для літньої рекреації.

Дністровський каньйон прихистив велику кількість рослин, тварин і птахів. Чимало реліктових, ендемічних і рідкісних рослин занесено до Червоної книги України. У Дністрі живе 40 видів риб, а велика кількість раків свідчить про екологічну чистоту дністровської води.

В межах зони знаходиться багато природних і культурно-історичних пам'яток. Вздовж Дністра розкидані численні історичні та археологічні пам'ятки: в селі Баламутівка Заставнівського району знаходиться печера з наскельними малюнками доби мезоліту; руїни давньоруських міст на Дністрі зберігаються між селами Непоротовим і Ломачинцями Сокирянського району, біля села Перебиківців Хотинського району, в с. Василів Заставнівського району; в Кельменецькому районі в околицях с. Бабин відомо 10 палеолітичних стоянок, в с. Комарів – поселення доби бронзи (III-II тис. р. до Р.Х.), в с. Ленківці знайдені поселення різних періодів починаючи з палеоліту.

Зона багата сакральними пам'ятками. Місцем паломництва є Свято-Іоанно-Златоустівська церква (1765 р.) і монастир, на території якого є джерело мінеральної води в с. Хрещатик. Рештки печерного монастиря знайдено в с. Василів. Пам'яткою архітектури є Покровська церква та дзвіниця (1791 р.) в с. Репуженці. Біля с. Непоротове знаходиться Галицький печерний монастир XIII-XX ст., де природні печери та гроти у вапняках були розширені й пристосовані для культових цілей.

До цікавих природних об'єктів туризму й екскурсій, насамперед, можна віднести численні печери розкидані вздовж Дністра: Скитська, Баламутівська, Дуча, Полякова Дуча, Змієва та ін. В Кельменецькому районі знаходиться унікальний природний об'єкт товтри – гряда вапнякових останців з висотами до 40 метрів над оточуючим платом, що мальовничо нависають над плесом Дністровського водосховища. Мають статус геологічної пам'ятки природи під назвою «Шишкові горби».

Дністровська зона включає **туристичний центр «Хотин»**, розташований у однойменному місті. На околиці Хотина на березі Дністра знаходиться Хотинська фортеця – одна з найвизначніших пам'яток військової фортифікації східної Європи. Вона має статус історико-архітектурного заповідника й стала одним із «семи чудес» України.

Оборонний комплекс включає фортифікаційні вали й рови, кам'яний замок, церкву Святого Олександра Невського, залишки мечеті та мінарету турецької доби та інші споруди. Кам'яні укріплення тут з'явилися в другій половині XIII ст., коли за наказом короля Данила Галицького на місці старої дерев'яної фортеці виросла кам'яна, яка стала одним із найпотужніших укріплень Східної Європи. Впродовж наступних століть фортецю неодноразово перебудовували та укріплювали всі наступні володарі Хотина і Хотинської землі: молдавські господарі, польські королі, турецькі султани. У другій половині XIV ст. споруди фортеці були оновлені, а з появою через століття вогнепальної зброї фортецю знову перебудували. В цей час були зведені потужні стіни з баштами заввишки 40 м.

На початку XVIII ст. Османська Порта вирішила зробити з Хотина головний форпост на Дністрі. Протягом 1711–1718 рр. турки за допомогою запрошених французьких інженерів спорудили навколо старого замку Нову фортецю. Основу укріплень становили потужні земляні вали, бастіони й широкі рови, вимурувані тесаним каменем. У валах були облаштовані брами з баштами. У Новій фортеці збудували також мечеть із мінаретом.

Історія фортеці пов'язана з багатьма історичними подіями. Найяскравіша серед них – Хотинська війна 1621 року, яка прославила запорозьких козаків і гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного.

Значний туристичний потенціал Дністровської зони донедавна мало використовувалося. Лише нині відбуваються зрушення і з'являються нові туристичні об'єкти. Найбільше готелів сьогодні знаходиться у Хотині. У с. Репужинці розташовані бази відпочинку «Здоров'я» та «Буковий гай». В селі Дністрівка діє яхт-клуб, звідки здійснюються водні прогулянки на яхті, яку винаймають разом з послугами капітана. На узбережжі водосховища біля с. Непоротове знаходяться кілька база відпочинку, у т.ч. «Чайка на Дністрі», а біля с. Ломачинці – водно-рекреаційний комплекс «Услад».

У Подністров'ї нараховується більше десятка садиб сільського зеленого туризму. Тут виділяється Хотинський район із садибами на північних схилах Хотинської височина біля річки Дністер. Найбільше їх у селі Рашків. Решта садиб знаходиться на березі водосховища, зокрема поблизу Вороновицького меандрового вузла.

Туристичні пункти Чернівецької області.

В області виділяються кілька місць зі значним туристсько-екскурсійним потенціалом. До них можна віднести: Брусницький бальнеологічний туристичний пункт; Біло-Криницький, Вашковецький, Банченський культово-релігійні екскурсійні пункти; Подвірнянський спелеологічний екскурсійний пункт та ін. [3].

Брусницький бальнеологічний туристичний пункт базується на Брусницькій обласній лікарні відновного лікування, яка була заснована у 1968 р. Вона знаходиться на околиці села Брусниця Кіцманського району. У 1980-му тут з'явився спальний корпус на 150 місць. Водолікарня функціонує на родовищах: сірководневої води високої концентрації за своїм хімічним складом схожою на мацестинську (Сочі); гідрокарбонатно-хлоридно-натрієвої води, типу Єсентуки, та хлоридно-натрієвої води, що є аналогом Миргородської. Нині працює три робочих свердловини, двадцять – законсервовані. В цілому родовища мінеральних вод здатні давати 150 кубометрів води на добу, що дозволяє щоденно лікувати 2 тисячі пацієнтів.

Біло-Криницький культово-релігійний екскурсійний пункт знаходиться неподалік від кордону з Румунією. Базується на культових спорудах села Біла Криниця Сторожинецького району, пов'язаних з росіянами-старобрядцями, які переселялись на територію Буковини в кінці XVIII ст. утікаючи від церковних реформ патріарха Никона. У 1908 р. тут був збудований унікальний Успенський собор. Зовні він нагадує відомий храм Василя Блаженного в Москві. За складністю архітектури та декоративного оздоблення його можна порівняти з митрополичою резиденцією у Чернівцях. Проте він переважає її за складністю різьби і красою декоративних матеріалів, серед яких багатоколіорова керамічна мозаїка і блакитна облицювальна цегла, яка повністю вкриває стіни.

Вашковецький культово-релігійний та етнографічний екскурсійний пункт включає Жіночий православний монастир Святої Праведної Анни розташований біля м. Вашківці Вишницького району. Монастир засновано у 1993 р. на Аніній горі. В давнину тут існувала жіноча обитель. Поруч з монастирем у підніжжя гори розташовані археологічні пам'ятки, поселення початку нової ери. Крім того у Вашківцях щороку 14 січня, у день святого Василя відбувається народний костюмований карнавал – Вашковецька переберія, чи Маланка, на яку збираються тисячі гостей із усього краю та з-поза його меж.

Банченський культово-релігійний екскурсійний пункт базується на чоловічому православному Свято-Вознесенському монастирі, який знаходиться в с. Банчени Герцаївського району. Монастир засновано у 1996 р. На території знаходяться: церква Вознесіння Господнього, церква Покрови Пресвятої Богородиці та підземний храм преподобного Сергія Радонезького, два братські корпуси, будинок настоятеля, два готелі для богомольців, Свято-Преображенський скит з церквою Преображення Господнього, господарські приміщення. У жовтні 2011 р. в комплексі споруд монастиря був освячений останній восьмий храм – Свято-Троїцький собор, один із найбільших в Україні.

Подвірнянський спелеологічний екскурсійний пункт сьогодні ще не придатний для туризму. Базується на найбільш потенційно перспективній для рекреаційного використання підземній порожнині – печері «Попелюшка», яка знаходиться поблизу с. Подвірне Новоселицького району. Зручна транспортна доступність, дуже великі розміри порожнини, чудова прохідність, велика науково-освітня цінність, надзвичайна естетична привабливість, а також обмежуючі фактори, які можна подолати в процесі обладнання печери, – все це сприяє екскурсійному використанню підземної порожнини. Проте є ще один обмежуючий фактор – відсутність будь-якого входу в печеру з території України. До того ж, враховуючи білатеральне розташування печери (в межах держав Україна та Молдова), будь-яка діяльність у ній може призвести до зміни підземного середовища, що потребуватиме міжнародного погодження.

Висновки. У Чернівецькій області виділяються три основних регіони розвитку туризму із різною спеціалізацією: Чернівецький туристичний район, який включає туристичний вузол «Чернівці» та зону заміської рекреації; розташований у гірській частині Чернівецької області туристичний район «Буковинські Крапати»; туристична зона «Дністровський каньйон» із туристичним центром «Хотин».

Чернівецький туристичний район утворений екскурсійно-пізнавальним історико-архітектурним туристичним вузлом, розташованим у столиці Буковини. Місто також може використовуватись як база для здійснення заміських автобусних екскурсій по теренах Чернівецької області. У цьому випадку пізнавальні туристи здійснюють одноденні (в окремих випадках дводенні) виїзди автобусним транспортом із використанням існуючої мережі автошляхів до заміських екскурсійних об'єктів,

розміщуються у готелях м. Чернівці харчуються у ресторанах при готелях або тих, що знаходяться на маршрутах екскурсій. Тобто, розвиток пізнавального туризму можливий без значних капіталовкладень із використанням існуючої матеріально-технічної бази та потребує лише організаційних і маркетингових заходів. Зона заміської рекреації Чернівецького туристичного району, що поширюється в радіусі 18 км від обласного центру, має умови, у т.ч. розвинуту матеріально-технічну базу, для прогулянково-споглядальної, купально-пляжної, лижної та інших видів рекреації. Однак її рекреаційні ресурси недостатньо привабливі для туристів. Тому заміська рекреаційна зона не може самостійно здійснювати туристичну діяльність. В обслуговуванні туристів вона цілком і повністю «зав'язана» на обласному центрі.

Туристичний район «Буковинські Карпати» має широкі можливості для спортивно-оздоровчого туризму з пішохідною, гірсько-лижною, водноспортивною спеціалізацією. Тут також розвинутий екологічний туризм, є умови для пізнавального та санаторно-курортного туризму. Проаналізувавши туристсько-рекреаційні можливості району можна зробити висновок, що Буковинські Карпати мають значний невикористаний потенціал. Його освоєння гальмується кількома несприятливими чин-

никами: слабким розвитком туристичної індустрії; незадовільним станом природи через недостатній рівень природоохоронних заходів; слабкий розвиток дорожньої інфраструктури та незадовільний стан доріг; відсутність продуманої маркетингової політики, яка б працювала на район в цілому. Ця проблема потребує удосконалення місцевою владою Програми розвитку туризму у Чернівецькій області, особливо в частині розвитку інфраструктури, інвестиційних проектів і маркетингових заходів.

Туристична зона «Дністровський каньйон» найменш забезпечена розвинутою туристичною інфраструктурою. Водночас тут може розвиватися купально-пляжна рекреація, рибальство, водні екскурсії та прогулянки, у т.ч. на катерах і яхтах; є умови для пішохідних і велосипедних екскурсій, спелеотуризму. Сьогодні тут з'являються нові туристичні комплекси, які зосереджені на Дністровському водосховищі поближче до греблі. Дністровська зона також включає туристичний центр «Хотин», розташований у однойменному місті. Тут, на березі Дністра, знаходиться Хотинська фортеця – одна з найвизначніших пам'яток військової фортифікації східної Європи. Вона має статус історико-архітектурного заповідника й стала одним із «семи чудес» України.

Література:

1. Енциклопедія історії України: Т. 10. Т–Я / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: «Наукова думка», 2013. – 784 с.
2. Король О.Д. Проблеми географії та менеджменту туризму / В.Г. Явкін, В.П. Руденко, О.Д. Король. – Чернівці: Рута, 2006. – 260 с.
3. Король О.Д., Філатова Н.Г. Стратегія розвитку туризму в Чернівецькій області. Проект розроблений за фінансової підтримки GTZ. Чернівці, 2011 – 114 с.
4. Лихоманова О. В. Стан і перспективи розвитку регіонального туризму в Україні / О.В. Лихоманова // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №6. – С. 149-155.
5. Природа Чернівецької області / Під ред. К.І. Геренчука. – Львів: «Вища школа», 1978. – 160 с.
6. Статистичний щорічник Чернівецької області 2015 рік.
7. Чеховський І. Прогулянка Чернівцями та Буковиною. Путівник. – К., 2007. – 268 с.

References:

1. Encyklopediya istoriyi Ukrayiny: T. 10. T–Ya / Redkol.: V.A. Smolij (golova) ta in. NAN Ukrayiny. Instytut istoriyi Ukrayiny. – K.: «Naukova dumka», 2013. – 784 s.
2. Korol O.D. Problemy geografiyi ta menedzhmentu turizmu / V.G. Yavkin, V.P. Rudenko, O.D. Korol. – Chernivci: Ruta, 2006. – 260 s.
3. Korol O.D., Filatova N.G. Strategiya rozvytku turizmu v Cherniveckij oblasti. Proekt rozroblenyj za finansovoyi pidtrymky GTZ. Chernivci, 2011 – 114 s.
4. Lyxomanova O. V. Stan i perspektyvy rozvytku regionalnogo turizmu v Ukrayini / O.V. Lyxomanova // Aktualni problemy ekonomiky. – 2004. – #6. – S. 149-155.
5. Pryroda Cherniveckzkoji oblasti / Pid red. K.I. Gerenchuka. – Lviv: «Vyshha shkola», 1978. – 160 s.
6. Statystychnyj shhorichnyk Cherniveckzkoji oblasti 2015 rik.
7. Chexovskij I. Progulyanka Chernivcyamy ta Bukovynoyu. Putivnyk. – K., 2007. – 268 s.

Аннотация:

Король А.Д. РЕГИОНАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА В ЧЕРНОВИЦКОЙ ОБЛАСТИ.

В статье исследованы региональные особенности развития туризма в Черновицкой области, выявлены, нанесены на картосхему и описаны основные туристические регионы края, а также проведена их рекреационно-функциональная оценка. В частности, выделены: Черновицкий туристический район с экскурсионно-познавательным историко-архитектурным туризмом в областном центре и прогулочно-созерцательной,

купально-пляжної і другими видами рекреації в загородній зоні відпочинку Чернівців; туристичний район «Буковинські Карпати», де розвинуто спортивно-оздоровительний туризм з пішохідної, горнолыжної, водноспортивної спеціалізацією, а також сільський і екологічний туризм; туристична зона «Дністровський каньйон» з купально-пляжної рекреацією, риболовством, водними екскурсіями і прогулками, в т.ч. на катерах і яхтах, де також є умови для пішохідних і велосипедних екскурсій, спелеотуризму.

Ключеві слова: туризм, рекреація, регіональний аналіз, територіальні таксономічні одиниці, район, вузол, центр, зона, Чернівці, Буковинські Карпати, Дністровський каньйон, Хотин, Біла Криниця.

Abstract:

Korol O.D., REGIONAL ANALYSIS OF TOURISM IN CHERNIVTSI REGION.

Regional peculiarities of the development of tourism in the Chernivtsi region are explored in the article. Identified, plotted on the map and describes the main tourist areas, in particular: Chernivtsi tourist region with the regional center and suburban recreational zone; tourist area «Bukovina Carpathians»; tourist zone «Dniester Canyon» with the center «Khotyn».

Chernivtsi tourism nodal area has excursion and cognitive historical and architectural tourist specialization, located in the capital of Bukovina. The city can also be used as a base for suburban bus tours within the territory of Chernivtsi region. In this case same-day tourists (in some cases two days) accommodate in Chernivtsi and make trips by the existing road network to the country excursion objects. That is why, the development of tourism possible without significant investment by using existing material base and needs only organizational and marketing activities. Suburban recreational area around Chernivtsi, that occupied territory within a radius of 18 km from the regional center, has advanced infrastructure for walking and sightseeing, bathing, beach, skiing and other recreational activities. However, its recreational resources are not attractive for tourists. Therefore, suburban recreation area is entirely «tied» to the regional center.

The tourist area «Bukovina Carpathians» has great opportunities for sports tourism on tracking, ski and water-sport specialization. It also developed agrotourism with resources for ecological and spa tourism. Analyzing the tourist and recreational opportunities the area, we can conclude that the Bukovina Carpathians have significant untapped potential. Its development is hampered by several unfavorable factors: the weak development of the tourism industry; poor state of nature because of insufficient environmental protection measures; poor development of road infrastructure and poor road conditions; no sound marketing policies that worked in the area as a whole. This problem needs improving local government programs for tourism development in the Chernivtsi region, particularly in infrastructure development, investment projects and marketing activities.

Tourist Zone «Dniester Canyon» least well-developed tourist infrastructure. However, there may develop a river beach recreation, fishing, water tours and walks, including on boats and yachts; there are conditions for walking and cycling trips, spelunking. Today there are new tourist centers that focus on the Dniester reservoir closer to the dam. Dniester area also includes the tourist center «Khotyn», located in the same city. Here, on the banks of the Dniester River, is the fortress of - one of the greatest monuments of fortification Eastern Europe. It has the status of historical and architectural reserve and became one of the «seven wonders» of Ukraine.

Key words: tourism, recreation, regional analysis, territorial taxonomic units, district, node, center, zone, Chernivtsi, Bukovina Carpathians, Dniester canyon, Khotyn, White Krinita.

Надійшла 23.04.2017р.

УДК 911.3

Наталія ПАНЬКІВ

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО ТУРИЗМУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Проаналізовано процес становлення та розвитку молодіжного туризму, розкрито основа його розуміння. Висвітлено місце в системі туристичної діяльності та трактування різними науковцями його суті та значення. Виконана спроба довести актуальність обраної тематики та портрету в розвитку дитячо-юнацького туризму-як важливого сегменту туристичної сфери нашої держави, адже важливим стратегічним завданням є забезпечення соціальних потреб та прав на оздоровлення та відпочинок підростаючого покоління. Проаналізовані територіальні особливості та відмінності сучасного функціонування дитячо-юнацького туризму Львівської області.

Ключові слова: молодіжний туризм, юнацький туризм, дитячий туризм, територіальні відмінності.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Аналіз дитячо-юнацького туризму будь-якої території є вагомим фактором розвитку як для іноземних країн, так і для України зокрема. Майбутнє кожної держави – це її підростаюче покоління. Близько 22 % населення України складають діти та молодь. Виходячи з

цього виникає потреба окреслення системного підходу до провадження молодіжної політики, сприяння духовному і фізичному розвитку підростаючого покоління, виховання у нього громадянської свідомості та патріотизму. Недостатня увага стосовно розвитку дитячо-юнацького туризму в Україні сьогодні обумовлює